

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ НА ЗАСАДАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

TRAINING OF MASTER DISCIPLINES TO ORGANIZATION OF ARTISTIC-CREATIVE ACTIVITIES OF SCHOOLS ON THE BASIS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Здійснено аналіз процесу підготовки вчителів мистецьких дисциплін до організації художньо-творчої діяльності школярів початкової школи. Розкрита суть реформування мистецької освіти в умовах Нової української школи. Визначені особливості організації художньо-творчої діяльності як одного з видів практичної роботи учнів початкової школи. Виокремлено форми підготовки вчителів до цього виду діяльності в системі післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: підготовка вчителя, мистецькі дисципліни, художньо-творча діяльність, учні початкової школи, Нова українська школа.

Осуществлен анализ процесса подготовки учителей художественных дисциплин к организации художественно-творческой деятельности школьников начальной школы. Раскрыта суть реформирования художественного образования в условиях Новой украинской школы. Определены особенности организации художественно-творческой деятельности как одного из видов практической работы учащихся

начальной школы. Выделены формы подготовки учителей к этому виду деятельности в системе последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: подготовка учителя, художественные дисциплины, художественно-творческая деятельность, ученики начальной школы, Новая украинская школа.

The analysis of the process of preparing teachers of artistic disciplines in the organization of artistic and creative activities of primary school children has been carried out. The essence of the reform of art education in the conditions of the New Ukrainian school is revealed. The features of the organization of artistic and creative activities as one of the types of practical work of primary school students are determined. The forms of teacher training for this type of activity in the system of postgraduate pedagogical education are highlighted.

Key words: teacher training, artistic disciplines, artistic and creative activities, elementary school students, New Ukrainian school.

УДК 372.87

Бовсунівський В.М.,

канд. пед. наук,

старший викладач кафедри методики викладання навчальних предметів КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради

Постановка проблеми у загальному вигляді.

На початку XXI ст. у теорії і практиці мистецької освіти настає період реформування, який супроводжується введенням нового змісту освіти, заснований на формуванні компетенцій учнів, потрібних їм для успішної самореалізації в суспільстві й упровадження новітніх форм мистецької освіти школярів. Концепцією Нової української школи визначаються ключові компетенції, формування яких забезпечить особисту реалізацію школярів та життєвий успіх протягом усього життя [7, с. 14]. Водночас для учителів мистецьких дисциплін визначається проблема формування творчої особистості учнів загальних середніх закладів освіти, що можливе за умови впровадження гуманістичного принципу побудови освітнього процесу та використання ефективних способів упровадження гуманізації на основі педагогічних ідей В. Сухомлинського, Л. Занкової, О. Савченко, Ш. Амонашвілі, які спрямовані на розвиток творчих здібностей особистості школярів і всіх проявів творчості, зокрема в мистецькій шкільній освіті.

У сучасній мистецькій педагогіці в Україні особлива увага приділяється необхідності створення в загальноосвітній системі сприятливих умов для індивідуального розвитку і творчої реалізації учнів. Головним має бути не механічне засвоєння знань, умінь і навичок, а розвиток у дітей здатності

до самостійного мислення, естетичного сприймання і створення власного творчого продукту. Індивідуальний підхід і діалогічність педагогічного спілкування стають головними принципами в процесі навчання, а це передбачає розуміння вчителем основних законів психічного життя дитини, зокрема законів сприймання, а також опанування ним методології естетичного виховання, засобів забезпечення творчого процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Використання мистецтва як чинника розвитку творчої особистості було предметом низки досліджень у галузі філософії (Є. Басін, І. Зязюн, Л. Коган, Г. Шевченко й ін.), мистецтвознавства (В. Аронов, М. Волков, Є. Маймін, Ф. Шміт та ін.), психології (О. Бакушинський, Л. Виготський, В. Кузін, та ін.), педагогіки (В. Вільчинський, В. Кузь, М. Лещенко, Л. Масол, М. Миропольська, Б. Неменський, О. Рудницька, О. Савченко, Г. Тарасенко, А. Щербаков, А. Щербо й ін.). У наукових працях психологів вивчаються питання змісту та структури психологічного досвіду особистості (К. Артем'єва, Л. Воробйова, Т. Снегір'єва), досліджуються його окремі компоненти (Н. Непомняща, Д. Платонов), виявляються детермінанти та механізми естетичного впливу музики (Л. Виготський, О. Леонт'єв, Г. Тарасов, Б. Тєплов, П. Якобсон) [6, с. 31]. Проблеми мистецько-педагогічної діяльності вчите-

лів розглядалися в роботах Б. Бриліна, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Олексюк, В. Орлова, О. Отич, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, О. Шевнюк, О. Щолокової й інших. Питання змісту й організації навчання вчителів мистецьких предметів в умовах післядипломної педагогічної освіти розкрито окремими вітчизняними дослідниками: С. Ковальовою, О. Лобач, Л. Масол, Н. Мурованою, М. Найденко, Л. Кондратовою, Н. Миропольською, О. Пономарьовою, О. Просініною та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас великого значення набувають проблеми організації підготовки вчителів мистецьких дисциплін до реалізації нового змісту мистецької освіти на засадах Нової української школи.

Мета статті – з'ясувати форми підготовки вчителів мистецьких дисциплін до організації художньо-творчої діяльності учнів на засадах Нової української школи в системі післядипломної педагогічної освіти, визначити особливості організації художньо-творчої діяльності як одного з видів практичної роботи учнів початкової школи в процесі вивчення мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Творчий розвиток учнів визнається як складний процес, який має свої особливості на кожному віковому етапі, особливо в період початкової освіти. Цей процес тісно пов'язаний із розвитком інтересів дитини, самооцінкою особистості в тій чи іншій діяльності, а також залежить від багатьох соціальних умов, особливостей виховання, врахування специфіки реформування мистецької освіти й основних її завдань.

Питання розвитку творчої особистості висвітлені в наукових дослідженнях психологів К. Артем'єва, Л. Воробйова, Т. Снегірьова. Проблеми розвитку окремих компонентів творчості описані в роботах Н. Непомнящої, Д. Платонова. На питаннях вивчення естетичного впливу музики на особистість та творчому розвитку школярів зосередженні праці Л. Виготського, О. Леонт'єва, Г. Тарасова, Б. Тєплова, П. Якобсона та провідні праці вітчизняних учених Г. Костюка, Л. Леонт'єва, В. Моляко, Я. Пономарьова. Великого значення набуває розвиток інноваційного творчого потенціалу кожного школяра як умови його особистісного зростання та самореалізації. У досягненні цієї мети важливу роль відіграють особливості організації творчого процесу в мистецькій освіті.

Як зазначається в новій програмі «Мистецтво» (колектив авторів під керівництвом О. Савченко), метою навчання мистецтва в початковій школі є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та закордонної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних

та міжпредметних компетенцій, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті. Однією зі змістовних ліній нової програми є «Художньо-творча діяльність», яка націлює на розвиток креативності та мистецьких здібностей учнів через практичне освоєння основ художньої мови різних видів мистецтва та способів художньо-творчого самовираження. Саме ця змістова лінія є головною для розвитку творчості школярів початкової школи, яка реалізується через формування в учнів умінь застосовувати різні виразні засоби творення художніх образів, імпровізування й естетичного перетворення довкілля [8, с. 5].

Для реалізації цієї змістовної лінії в мистецькій освіті для учнів початкової школи є великий арсенал творчих форм діяльності в процесі музичного сприймання, вокально-хорової роботи, музикування та рухів під музику тощо. Зміст нових підручників із мистецтва націлений на розкриття творчої особистості школярів через доцільні форми творчої діяльності, а саме через імпровізування, інсценізацію, рольові, сюжетні ігри, різноманітні рухові імпровізації та засобами музично-дидактичних ігор.

У працях Б. Асаф'єва, Л. Виготського, Е. Генекена, С. Лангеар, А. Лосєва висвітлюються питання музичного сприймання, автори наголошують на тому, що музичний твір лише тоді благотворно впливає на школяра, коли учень здатний адекватно, відповідно до композиторського задуму сприйняти музику, має певний рівень естетичної реакції та розвинені почуття, володіє навичками музичного сприймання. Саме для сприймання музичного твору на художньому рівні потрібний вихід особистості на принципово вищий рівень естетичного переживання.

Педагогічний аспект вивчення проблеми характеризується пошуком ефективних умов організації процесу засвоєння учнями соціальних цінностей та формування індивідуального ставлення до них (Ю. Кабалевський, І. Гербарт, О. Киричук, В. Краєвський, Т. Шамова, І. Шукіна й ін.).

Розвиток музично-естетичних здібностей учнів – основа музичної культури особистості – набувається й удосконалюється протягом усього життя людини. Мистецька освіта й естетичне виховання дітей повинні будуватися на принципах гуманістичної педагогіки, зорієнтованої на розвиток таких властивостей особистості, які забезпечують творчий розвиток школярів у процесі спілкування з мистецтвом.

Світ гри для дитини – це світ важливих, сутєвих для неї переживань та їх активного вираження, «матеріального втілення». Тому гра є стимулом будь-якого виду учнівської творчості, зокрема художньої. У грі уява і фантазія дитини розвиваються тими лініями, що є спорідненими

з напрямками розвитку художньої уяви, що ніколи не втрачає зв'язку із чуттєвістю світу, який вона перетворює. Є ще одна особливість, що наближає ігрову діяльність до творчої. На думку С. Рубінштейна, це мотиви гри, які полягають не в «утилітарному ефекті та предметному результаті» і навіть не в самій діяльності, до яких би результатів вона не привела, а в тих багатообразних переживаннях, які є надзвичайно важливими для дитини [6, с. 21]. Творчий розвиток учнів початкової школи має індивідуальні особливості, тому не має однакового перебігу в кожній дитини. Це пояснюється генетичними задатками, серед яких велике значення мають риси характеру, темперамент, що виражаються в активності, емоційності, особливостях моторики, імпульсивності, готовності до інтелектуального ризику, цілеспрямованості, працездатності, самостійності, оригінальності, активності. Це підкреслювали відомі вітчизняні вчені Н. Лейтес, А. Петровський, С. Шандрук та ін.

Однією з основних умов розвитку творчої особистості молодшого школяра науковці вважають взаємодію між зовнішніми й внутрішніми чинниками, між генетичною зумовленістю творчої обдарованості й умовами, які пропонує навколишнє середовище. Якщо високий творчий потенціал має відповідні умови, то він піднімається на ще вищий щабель; у разі менших можливостей розбудити творчість можна завдяки використанню відповідних навчально-виховних засобів і методів [6, с. 54]. Тому творчий розвиток, як зазначає В. Сухомлинський, «починається там, де інтелектуальні й естетичні багатства, засвоєні, здобуті раніше, стають засобом пізнання, освоєння, перетворення світу, водночас людська особистість немов би зливається зі своїм духовним надбанням» [9, с. 32].

Великого значення в процесі реалізації нового змісту мистецької освіти набувають саме вчителі мистецьких дисциплін, які повинні бути готовими до впровадження інновацій у практику викладання мистецтва в початковій школі. Місія післядипломної педагогічної освіти в цьому процесі виявляється однією з головних. На курсах підвищення кваліфікації можна використовувати традиційні форми і методи підготовки фахівців (лекційні, практичні заняття). Але досвід організації післядипломної освіти вчителів мистецьких дисциплін доводить, що більш дієвими є творчі та практично

орієнтовані форми підготовки фахівців, як-от тренінги, ділові ігри, семінари-практикуми. Серед усіх більш уживаною формою творчого навчання вважають спецкурси та тематичні курси, на яких доцільно проводити підготовку вчителів до реалізації всіх змістовних ліній програми.

Висновки. Отже, підготовка вчителів мистецьких дисциплін до організації художньо-творчої діяльності молодших школярів можлива в процесі тренінгів, семінарів-практикумів, спецкурсів, тематичних курсів, які надають можливість фахівцям зібрати банк творчих педагогічних ідей, набути досвіду організації творчої діяльності школярів у всіх її видах (музичне сприймання, вокально-хорова робота, музикування й ігрова мистецька діяльність учнів). Подальших наукових розвідок потребують питання організації тематичного й інтерактивного навчання вчителів мистецьких дисциплін, запровадження різних форм інтегрованого навчання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Богоявленская Д. Интеллектуальная активность как проблема творчества. Ростов-на-Дону: Изд. Рост. университета, 1983. 173 с.
2. Бех І. Виховання особистості: у 2 кн.. Кн. 2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. К.: Либідь, 2003. 344 с.
3. Богоявленская Д. Пути к творчеству. М.: Знание, 1981. 96 с.
4. Брушлинский А. К психологии творческого процесса: психология мышления вместо так называемой эвристики. Человек, творчество, наука. М.: Наука, 1967. С. 13–40.
5. Выготский Л. Воображение и творчество в детском возрасте: психологические очерки: кн. для учителя. 3 изд. М.: Просвещение, 1991. 93 с.
6. Демченко І., Пічкур М., Близнюк Т. Творчий розвиток учнів початкової школи засобами образотворчого мистецтва: моногр. К.: Оміда, 2009.
7. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. Бібік. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плєяди»», 2017. 206 с.
8. Нова українська школа. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (1–4 клас), затверджена Колегією Міністерства освіти і науки 22 лютого 2018 р. URL: <https://osvita.ua/school/program/program-1-4/60407/>.
9. Сухомлинський В. Шлях до серця дитини. К.: Молодь, 1963. 91 с.